

Darba grupa Tiesu efektivitātes stiprināšanai

PAR VADLĪNIJĀM TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJU VIETNIEKU SKAITA UN ATBILDĪBAS JOMU NOTEIKŠANAI

1. Saskaņā ar Darba grupas Tiesu efektivitātes stiprināšanai Rīcības plānu (apstiprināts Tieslietu padomes sēdē 22.10.2021.) viens no prioritārajiem rīcības virzieniem ir “TIESNEŠU NOSLODZES IZLĪDZINĀŠANA LATVIJĀ – INSTITUCIONĀLIE RISINĀJUMU MODELĻ”.

Šā rīcības virziena ietvarā ir paredzētas vairākas izpētes jomas tiesu vadības darba uzlabošanai:

1.2.3. Izvērtēt tiesu priekšsēdētāju iesaisti tiesnešu darba organizācijā, tajā skaitā veikt analīzi par tiesas priekšsēdētājiem likumā noteikto kompetenču izmantošanu attiecībā uz lietu termiņu pārvaldību un tiesnešu noslodzes vadību.

Balstoties uz analīzes rezultātiem, izsvērt šādu aktivitāšu veikšanu:

- a) Izstrādāt Tieslietu padomes vadlīnijas tiesu priekšsēdētājiem – labās prakses ieviešanai tiesas pārvaldības jomā;
 - b) Veikt tiesu priekšsēdētājiem praktisko semināru par normatīvajos aktos paredzēto instrumentu būtību un nozīmi lietu izskatīšanas termiņu uzlabošanai;
2. Izpildot Rīcības plānā noteikto, Darba grupa ir analizējusi tiesu priekšsēdētāju un tiesu priekšsēdētāju vietnieku lomu un funkcijas tiesu sistēmas ikdienas darba nodrošināšanai un tiesu prakses vienādošanai. Darba grupa informē Tieslietu padomi par pastāvošo praksi tiesu priekšsēdētāju vietnieku darbības jomās Latvijā, kā arī aicina sistēmiski noteikt tiesu priekšsēdētāju vietnieku darba organizācijas optimālo modeli.

PASTĀVOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

3. Tiesu priekšsēdētāju vietnieka amata izveidošanai tiesu sistēmā likumdevējs nav noteicis precīzu normatīvu regulējumu (amata vietu skaits un pienākumi u.tml).
Likums “Par tiesu varu”

33.¹ pants. Rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja vietnieks

(1) Rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja vietnieku ieceļ amatā un atbrīvo no amata šā likuma 33.panta otrajā daļā noteiktajā kārtībā.

(1¹) Rajona (pilsētas) tiesā, kurā ir vairāk nekā desmit tiesnešu, tiesas priekšsēdētājam var būt viens vai vairāki vietnieki.

(2) Tiesas priekšsēdētāja vietnieks vienlaikus var būt arī tiesu nama priekšsēdētājs.

(22.09.2005. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 30.04.2009., 03.06.2010. un 18.01.2018. likumu, kas stājas spēkā 12.02.2018.)

41. pants. Apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieki

(1) Apgabaltiesas priekšsēdētājam ir vietnieki, kas vienlaikus izpilda arī tiesas kolēģijas priekšsēdētāja pienākumus. Apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieks vienlaikus var būt arī apgabaltiesas tiesu nama priekšsēdētājs.

(1¹) Ja apgabaltiesā ir vairāk nekā piecdesmit tiesnešu, apgabaltiesas priekšsēdētājam var būt vietnieks, kurš vienlaikus nepilda tiesas kolēģijas priekšsēdētāja pienākumus.

¹ Sagatavotājs: *Darba grupa Tiesu efektivitātes stiprināšanai, Tieslietu padomes sekretariāts, D.Šulmane, 08.2022.*

(2) Apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieku iecel amatā un atbrīvo no amata šā likuma 40.pantā otrajā daļā noteiktajā kārtībā.

(03.06.2010. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.06.2011. likumu, kas stājas spēkā 13.07.2011.)

74. pants. Rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja aizstāšana

(1) Rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja pagaidu prombūtnes laikā (slimība, atvaļinājums u. c.) viņu aizstāj rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja vietnieks.

(2) Ja priekšsēdētāja vietnieks attiecīgā rajona (pilsētas) tiesā nav iecelts vai arī ir iecelts, bet atrodas pagaidu prombūtnē, ar tieslietu ministra rīkojumu rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāju aizstāt uzdod vienam no šīs tiesas tiesnešiem.

(25.10.2018. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 28.11.2018. Panta jaunā redakcija stājas spēkā 01.06.2019. Sk. pārejas noteikumu 95. punktu)

4. 2022. gada augustā no Tiesu administrācijas ir saņemta informācija par pašreizējo situāciju tiesu priekšsēdētāju vietnieku funkciju sadalījumā un skaitliskā/ģeogrāfiskā izvietojumā Latvijas rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās.²
5. Ir konstatējams, ka Latvijas tiesās nav vienota modeļa tiesu priekšsēdētāju vietnieku skaita, funkciju un izvietojuma noteikšanai. Līdz šim katrs tiesas priekšsēdētājs, izvērtējot situāciju vai balstoties uz vēsturisko situāciju tiesu sistēmā, ir plānojis tiesu priekšsēdētāju amata vietas.

Kā konstatējams no Tiesu administrācijas sniegtā apkopojuma, vairākās Latvijas tiesās (Rīgas rajona tiesa, Vidzemes rajona tiesa, Zemgales rajona tiesa) tiesu priekšsēdētāju vietnieku atbildības jomas ir noteiktas, vadoties no tiesas ēku ģeogrāfiskā izvietojuma. Zemgales rajona tiesā vienīgajā no reģionu rajonu tiesām ir četri tiesas priekšsēdētāja vietnieki. Daugavpils tiesa un Rēzeknes tiesa ir salīdzinoši mazākās tiesas, tajās katrā ir divi tiesas priekšsēdētāja vietnieki. Jaunizveidotajā Rīgas pilsētas tiesā (apvienojot trīs tiesas) pagaidām nav izveidoti tiesas priekšsēdētāja vietnieka amati (līdz šim trīs tiesās kopā bijuši septiņi vietnieki).

Tiesu administrācija norādījusi: *“Līdz šim priekšsēdētāju vietnieku amatu izveidi ir rosinājuši attiecīgo tiesu priekšsēdētāji, iesniedzot Tiesu administrācijā iesniegumu ar pamatojumu amata vietas izveides nepieciešamībai. Secīgi Tiesu administrācija izvērtē, vai šādas amata vietas izveide atbilst likumā „Par tiesu varu” noteiktajam par priekšsēdētāja vietnieku skaitu tiesā (minētā likuma 33.¹pantā pirmā prim daļa un 41.pantā pirmā un pirmā prim daļa), vai konstatējama amata vietas izveides lietderība kopsakarā ar attiecīgās tiesas tiesu namu skaitu, tiesas tiesnešu un tiesas darbinieku skaitu, vietnieku amata vietu skaita salīdzinājumu starp citām attiecīgās instances tiesām, kā arī vai šādas amata vietas izveidei ir pieejami budžeta līdzekļi. Ja nepieciešamība papildu atbalstam tiesas priekšsēdētājam tiesas darba organizēšanā ir pamatota un konstatējama atbilstība iepriekš minētajiem kritērijiem, tiek lūgts Tieslietu ministrijas saskaņojums.*

Ja Tieslietu ministrija saskaņo jaunas tiesas priekšsēdētāja vietnieka amata vietas izveidošanu, Tiesu administrācija groza attiecīgās tiesas algu fondu un izveido jaunu tiesas priekšsēdētāja vietnieka amata vietu.

Tiesu administrācijas ieskatā tiesas priekšsēdētāja vietnieka amata vietu izveides lietderība arī turpmāk izvērtējama gan konkrētās tiesas individuālā vērtējuma ietvaros, gan kopsakarā ar kritērijiem, kas tiek izmantoti šobrīd, piemēram, informāciju par vietnieka pārraudzībā nododamo specializāciju, attiecīgās tiesas tiesu namu skaitu, kā arī ar tiesas tiesnešu un tiesas darbinieku skaitu. Turklāt priekšsēdētāja vietnieka amatam varētu tikt apsvērta ne tikai civillietu, krimināllietu vai zemesgrāmatu lietu specializācija ar mērķi veidot vienotu tiesas praksi, bet arī, piemēram, e-lietas veicināšana tiesā vai starptautiskā sadarbība. Tāpat tiesai nepieciešamo vietnieku skaits būtu

² Tiesu administrācija 2022.gada augustā ir sniegusi informāciju par:

1) vietniekiem katrā no rajonu (pilsētu) tiesām un šo vietnieka amata pienākumiem

2) vietniekiem katrā no apgabaltiesām, vienlaikus norādot arī kolēģijas priekšsēdētāja amatu.

3) procesu, kādā līdz šim Tiesu administrācija ir risinājusi jautājumus par vietnieku amata vietu izveidi.

vērtējams kontekstā ar priekšsēdētāja palīgu un kancelejas vadītāju skaitu, jo arī minētie amati paredz iesaisti tiesas darba organizēšanā.”

PASTĀVOŠĀ TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJU UN VIETNIEKU MODEĻA NEPILNĪBAS

6. Ir konstatējams, ka Latvijā nepastāv vienotu, skaidru kritēriju, pēc kuriem tiek izvērtēta nepieciešamība ieviest/likvidēt tiesas priekšsēdētāja vietnieka amata vietu. Līdz ar to tiesas priekšsēdētāju vietnieku pilnvaras un funkcijas var atšķirties katrā tiesā.
7. Tiesas priekšsēdētāju ziņā esošais jautājums par vietnieka amata izveidošanas/ likvidēšanas lēmumu netiek diskutēts tiesu sistēmā, radot faktiskas atšķirības tiesu vadības organizācijā.
8. Tieslietu padome netiek sistemātiski informēta par rajona (pilsētas) un apgabaltiesu vadības korekciju nepieciešamību un pamatojumu.

DARBA GRUPAS VIEDOKLIS UN PRIEKŠLIKUMI

9. Tiesas priekšsēdētāja vietnieka amats ir nozīmīgs instruments tiesu sistēmas kvalitātes un nepārtrauktības nodrošināšanai.
10. Tiesas priekšsēdētāja vietnieka apstiprināšanas procedūra Tieslietu padomē kandidātiem paredz izstrādāt koncepciju par turpmāko tiesas attīstību. Konceptuāls redzējums par tiesas turpmākā darba uzlabošanu prioritāri ir jāizmanto kā darba materiāls tiesas priekšsēdētāja un vietnieka ikdienas sadarbībā.
11. Mūsdienu tehnoloģiju attīstība un funkcionalitāte vairs nepiešķir tiesneša ģeogrāfiskās atrašanās vietai prioritāru nozīmi. Ir mainījies tiesu institucionālais izkārtojums, mazinot amatpersonas lokācijas nozīmi. Saimniecisko jautājumu risināšanu par katras tiesas ēkas pārvaldību un tehnoloģiju pārvaldību atbilstoši kompetencei nodrošina TNA un TA. Līdz ar to lietu izskatīšanas efektīvam nodrošinājumam prioritāra ir nevis tiesas priekšsēdētāja vietnieka nodrošināšana katrā tiesas ēkā vai katrā pilsētā, bet gan lietu kategoriju pārvaldība, aktuālās tiesiskās informācijas koordinēšana, uzturēšana, judikatūras izpēte.
12. Darba grupa rosina izstrādāt un apstiprināt Vadlīnijas vispārējām tiesām par tiesu priekšsēdētāju vietnieku skaitu un atbildības jomu noteikšanu. Tās būtu vērstas uz vienveidīgu tiesu praksi un efektīvu administratīvo/personāla vadību, neskatoties uz tiesas izvietojumu vairākās pilsētās.

VADLĪNIJU PROVIZORISKAIS SATURS

- ✓ Ievads par Tieslietu padomes lomu tiesu sistēmas organizācijā
- ✓ Tiesu priekšsēdētāju vietnieku skaita tiesā noteikšanas kritēriji
 - Tiesnešu skaits tiesā
 - Tiesu darbinieku skaits tiesā
 - Tiesnešu skaits katrā lietu specializācijā
 - Starptautiskās sadarbības aktivitāte tiesā
 - Tiesnešu aktivitāte pašpārvaldes institūcijās
- ✓ Tiesu priekšsēdētāju vietnieku amata štata vietu noteikšanas procedūra
 - 1) Tiesas priekšsēdētājs vēršas Tieslietu padomē ar lūgumu izveidot/ likvidēt tiesas priekšsēdētāja vietnieka amatu. Sniedz argumentētu pamatojumu.
 - 2) Tieslietu padome lemj par vietnieka (vietnieku) amata vietas izveidošanu.
 - 3) Tiesu administrācija veic nepieciešamās darbības Tieslietu padomes lēmuma izpildei.

Pielikums: Tiesu administrācijas apkopojums par tiesu priekšsēdētāju vietniekiem Latvijas tiesās